

KÖNNYEZŐ FÁK

Mezítlábas, klottnadrágos fiú futott végig a Nagyfuvaros-utcán.

— Itt a verklis!

Barnarasült bőrén olajosan ragyogott a nap, fekete talpa esattogott a kövezeten. Lehajolt, a járda széléről fölkapott egy szalmaszálat és a szájába dugta. — A verklis! itt a verklis!

Feketehajú cigánylányok jöttek a tér felől összefogózva, súlyos hajuk összeborult, mint a fák koronája. Sámlik, hokkedlik a kapuk előtt, egy tetováltkarú, kéltrikós férfi ujságot olvasott. Fölnézett, ölébe eresztette a lapot és azt mondta: — Akkor hát táncolunk.

A cigánylányok énekelve mentek az utca közepén, mögöttük két baka. A gyerekek már csak a hangját lehetett hallani, ahogy föl-fölkiáltott: — Itt a verklis!

Valahonnan a Mária Terézia-tér felől jött a verklis. Csontos, barna arcát a ritkás, fehér szőrökkel átsütötte a nap. Fölfelé nézett, mindig fölfelé, mintha a háztetőkön keresne valamit. A verkli oldalán pedig bokrok voltak és fák, három ragyogó, szőke lánnyal. Ahogy eljött a Pléhkrisztus koesma előtt, egy öregasszony felemelkedett az utca kövéről. Úgy feküdt eddig, mint egy halom rongy, de most felállt és ment a verkli mellett.

— ...amit a férjem úgy szeretett, hiszen ismerted a Józsit!

A verklis hallgatott, még mindig a háztetőket nézte. Gyerekek ugráltak mellette, feketekendős asszonyok vonultak utána, akár a búcsúsok.

Egy öblös, barna kapu előtt megállt a verklis, két karját leeresztette és várt.

Kitárult a kapu és megnyílt a ház az udvarral. A széles körfolyosó alatt roskatag, szürke lépeső vékonyrésű, apró ablakokhoz vezetett. Arcok jelentek meg az ablakokban, mintha ebben a házban a föld alatt élének. A gangon, sárgahuzatú karosszékben, nagykendős, hordótestű, bőfenekű cigánynő ült. Arca elveszett a ráncok és szőrök között. Előtte; egy sámli, keménykalapos cigány pipázott barna szvetterben, vállára dobott kék kendővel. És a többiek is a gangon, meg az udvar-

ban, — mintha mindegyiket ez a hatalmas nő pottyantotta volna ki! Az udvar sarkán öreg konfliskoeci. Árván esüngő rúdján száradó ingek, alsónadrágok. Bent, a kapualjban, ócska csap folydogált, akár egy elromlott, öreg szem. — Szomszédos házak, tűzfalak hajoltak be az udvarba, mintha a ház tovább folytatódna utcákon, tereken keresztül.

A verkli begördült a konflis mellé. Az öregasszony mozdulatlanul nézte, akár egy bálvány, de hirtelen megszólalt:

— Semmit nem használt a lábkenősöd Ostoros. Most sem tudok aludni.

A verklis előrejött, meghajolt. Úgy nyult kabátja belső zsebébe, mintha szivart akarna előhúzni. — Pedig én is azt használom és mondhatom, sosem fáj a lábam. Egy török orvostól kaptam a receptet még katonakoromban.

Az öreg nő hallgatott és látszott, hogy nem is akar már többet mondani. Ostoros még várt egy kicsit, aztán visszament a verklihez. Föltette keretnélküli, összedrótozott szemüvegét és a zené megszólalt.

Sárga kendő repült a magasba, bajuszos cigány ugrott az udvar közepére pirosszoknyás lánnyal. Aztán már többen is táncoltak. Ujabb és újabb arcok jöttek az utcáról. Két zömök cigányfiú magas, zöldruhás lányt hozott a karjánál fogva, mint egy zsákmányt. Ugy nézték tapadó tekintettel, mint akik többet már el nem engedik. Borzas, ősz fej bujt ki a konflis ponyvája mögül.

— Na mi az, már aludni se lehet?!

— Bujj vissza, Pipacs bácsi!

Keringő kopogott az udvaron, aztán esárdás, de mindegyiknek egy üteme volt.

— Mit akarsz a feleségetől, azt mondd meg, mit akasz?!

A tánc abbamaradt, de a verkli tovább szólt. Vékony, vágottszájú férfiarc emelkedett a tömeg fölé. — Itt fogdossa a szemem előtt!

— Az asszonyt üsd!

— Nines bieskázás! Hogy megint rendőr jöjjön?! — A hatalmas nő szólalt meg. — Vidd haza a feleségedet, Misa. Ott verheted.

— A hülye fejedet verd, Misa, tudtad micsoda ringyót veszel el!

Valaki röhögött és Misát egy vacak, kis sárgahajú nővel kisodor-ták az udvarból. Tánc, tovább! Három szurtosképű gyerek ugrott a táncolók közé, az egyik szemtelen bogérként bebújt egy szoknya alá. Visítás, pofon csattant. Keménykalapos, kövér férfi esipőretett kézzel egyedül táncolt, — táncolt és énekelt.

— A lámpában ecet ég, hogy mulasson a vendég, hogy mulasson a vendég?!

Zsíros, vörös arca fénylett, ragyogott, mint egy felgyulladt lampion.

A zene elhallgatott, de ezt senki nem vette észre. Tovább táncoltak. Ostoros a mellényzsebéből kivett egy kissé törött szívart, rágyújtott. Csöndesen fújta a füstöt és azt mondta: — Ha Márton úr élne, Olaszországban lennék, Rómában. Ki akart vinni. Tudod, merre van Olaszország, Spinyóka?

Vékony cigánylány állt a verklis mellett szakadtujjú, fehér ruhában. Haja kibontva sovány arcában csak nagy, fekete szeme élt. Két karját összefonta mellén, elnézett a táncolók fölött. A napfény lassan felszívódott az udvarból, ő pedig csak állt mozdulatlanul a növekvő sötétben.

A kapualjban felgyulladt a lámpa, valaki megfogta Spinyóka kezét és egyszerre ott volt a táncolók között.

— Hát a Spinyóka nem táncol?

Lehajtotta a fejét, csöndesen vihogott, úgy mozgatta a karját, mintha ringatna valakit.

— Majd kerítünk neki táncost! Dönci, hol a Dönci?!

Spinyóka még mindig nem nézett fel, de érezte, hogy a fejére tesznek valamit. Odanyult és felesattant a nevetés. Kis koszorú volt a fején, — koszorú falevelekből, ágakból. Hosszúszerű, kókadtféjű virágot nyomtak a kezébe. Így állt a virággal, meg a koszorúval és nevetett ő is. Hirtelen elkomolyodott, feje lecsúszott a mellére, sovány ujjai a koszorút babrálták. — De miért, miért?...

— Itt a Dönci!

Széles röhögő pofa állt Spinyóka előtt, csíkos ingben, horpadt kalapban. Nézte a lányt, aztán elkapta a vállát és megesókolta.

— Tetszik neki! Ugye szép menyasszonyod van, Dönci?

— Éljen az ifjú pár!

Nászindulót játszott a verkli. Spinyóka Döncivel a menet élén vonult körbe az udvarban. Hátról meglökték, koszorúja majdnem lecsúszott a fejéről. Úgy tartotta félkézzel. Kihúzta magát, Döncibe karolt. A fiú rúgást kapott, mind a ketten a földön tenyereltek. Ahogy Spinyóka fölnézett, a hatalmas, kövér cigányasszonyt látta.

— Most már ez a férjed.

Spinyóka behúzta a fejét, még mindig nem kelt föl, mintha újabb ütést várna. Dönci megfogta a karját, fölállította. Már csak ők voltak az udvarban. Spinyóka végigsimított a fiú arcán, végigsimított a haján, a száján, vékonyszálú bajuszán.

— Hazaviszlek, — mondta a fiú és úgy ingott a feje, mintha le akarna esni.

—Haza, — bölintott Spinyóka. Elindult a fiú mellett, gyűrött falevelet sodorgatott, ami még a koszorúból maradt.

Vékony, szűktorkú utca a sötétben. Lámpafény ingott egy púpos

ablakban és, mintha az egész utca hintázna. Hosszú kerítés mellett mentek el, a holdfény rásütött az egymásradobált vasrudakra. Dönci megállt és megállt Spinyóka is. A fiú apró, táncos lépésekkel ugrált körülötte, hirtelen fölkapta, a levegőbe emelte. Közben majdnem nekiesett a kerítésnek. Majd, mint aki megijedt valamitől, letette a lányt a földre. Spinyóka homlokát a kerítéshez dütötte és várt. Megfogták a kezét, elvezették. Dönci így vitte kézenfogva egy homályos kapualjba, át az udvaron, egy ajtó sor előtt. Az utolsó ajtónál megállt.

— Mindjárt kinyitom.

Spinyóka nézte, ahogy a kulcs forog a zárban, aztán betölték valami sötét szobába. Állt mozdulatlanul. — Villany nines... — hallotta — ágy nines.

Gyertyafény lobbant, a sarokban szalmazsák látszott. Dönci kalapban ült a rozoga asztalnál és nyersparadicsomot evett. Egyet hátranyujtott a lánynak.

Ahogy lefeküdtek a szalmazsákra, Spinyóka a fiú meztelen nyakát, hátát simogatta. Hosszú forradáson futott végig a keze. Magához vonta Dönci fejét.

— Seb.

— Megszúrtak. — A fiú szeme nedvesen csillogott a sötétben.

— Ki bántott? — Szoroson ölelte a borzas fejét és mégegyszer megkérdezte: — Ki bántott?

Reggel egyedül ébredt Spinyóka. Mellette piszkos törölköző, meg ócska kendő. Behúnyta a szemét, aztán megint fölneézett, de a fiút most sem látta. Keze végigsurrant a szalmazsákon, a rongyokon.

— Na, hát ez meg honnan keveredett elő?! — Magas, telteklű nő állt az ajtóban csipőretett kézzel. Mögötte fölmerült egypár arc. — Egy bolond is éppen elég volt. — Körülnézett a szobában, mintha még azt a pár szál bútort is ki akarná vitetni.

— Dehiszen ez Spinyóka!

Az arcok beljebbnyomultak. Spinyóka összehúzta magát. Nevetést hallott, lépéseket, egy kéz a vállát simogatta.

— Majd kirúgom mind a kettőt!

A lány fölemelte a fejét, de akkor már senki se volt a szobában. Fölugrott, fölkapott egy kenyérdarabot az asztalról, azt kezdte rágesálni. A roskatag szekrényhez futott. Majd összedült, ahogy kinyitotta. Kopott nadrág volt benne, repedsarkú vászoneipő, összeesavart harisnya.

—Az övé!

Kitárta az ablakot, leült az egyetlen székre. A lábát lógázta, nevetett. Megint a szalmazsáknál volt, rendbeszedte, összehajtogatta a

rongyokat. De a törölközőt hirtelen a vállára kapta és kiperdült az ajtón. Lefutott az utcára, ki a térre. A padok és a fák között táncolt.

Vigyorgó pofák vették körül. A szabó is kijött a boltjából, meg a sarki könyvkereskedő. Ott álltak és nézték.

— Hallottuk, férjhezmentél, Spinyóka, szép esküvőd volt.

A lány megállt a táncban, két karját leejtette, de az arc ragyogott. — Szép volt. Ő most elment, de mindjárt hazajön.

— Nahát, igazán szerencsés fickó az a Dönci, ilyen feleséget kapott!...

— Hazajön! — tapsolt Spinyóka és már futott is vissza. A vállához kapott, de a törölköző már nem volt ott. Egy darabig úgy állt tétován, aztán elfelejtette az egészet, fölment a szobába. Leült a székre, — ült és várt.

A szoba már megtelt napfényel, amikor Dönci hazajött. Hóna alatt kenyér, görögdinnye.

— Ezt kerestem.

— Kerested... — Spinyóka elvette tőle a kenyeret, meg a dinnyét, letette az asztalra.

— A csarnokban hordtam az árut.

Ebéd után sétáltak egyet. Dönci kiesít előrement, hátranyújtotta a kezét Spinyókának. — Este meg azt mondta:

— Elmegyek a fiúkkal a Vig Hajósba, a bögöt viszeni és azért mindig kapok valamit!

Spinyóka a magányos szobát nézte, aztán lefutott végig a szűk utcán, át a téren a Vig Hajós kocsmaához. Leült a köre, a kocsmá mellett, fölvelt egy dinnyehéjját, azt dajkálta. A feje lecsuklott és amikor megint fölnezzett, feketeképzű, szmókingos cigány állt az ajtóban. Utána kijött egy vászonnadrágos. Előimbolygott a nagybögő. Alatta Dönci. A vászonnadrágos a esöndes, kihalt utca közepén pénzt számolt a tenyerében. Hirtelen hátranézett.

— Itt a feleséged, Dönci.

Spinyóka mellette ment és egyszerre az ő vállán volt a bögő. Egy darabig még együtt vitték, aztán egyedül Spinyóka.

Így várta Döncit minden éjjel a kocsmanál, így vitte a bögőt. A fiú azért néha átvette.

— Viszi, ő viszi... — nevetett Spinyóka.

A primás ránézett és kiköpött.

Egy hajnalon idegen férfi jött a nagybögő alatt. Spinyóka behajolt az arcába. Sovány, vörös arc és a sűrű, vékony ráncok között mintha vér folyna. Haja esomósan tapadt a homlokához. — A lány előre futott a primáshoz, elkapta a karját:

— Ő hol van?!

— Mit tudom én, nem jött be este.

A lány visszaszaladt a kocsamához, egy darabig az ajtó előtt ácsorgott, aztán megint a cigányok után...

— Megvertétek, elkergettétek!

— Nem is láttam azt a tekergőt!

A nagybögő imbolygott Spinyóka mellett. Megint belehajolt a vékony, esontos arca. Az rá se nézett, csak ügetett tovább. Valahol, az utca mélyén, egy részeg elbödült, álmosan csikorgott egy kapu. Sárga, sápadt fényel tompán ragyogtak a háztetők és a sarki gyümölcsös bódéja, de az utcák még sötétben voltak.

— Miért kergettétek el?!

A vászonnadrágos megállt. Kivette szájából a cigarettát. — Eridj a keserves, jó anyádba!

— Hol van, hol van?!

Egyszerre csak egy társaság táncolt Spinyóka körül. Nem tudott szabadulni a karok és vállak gyűrűjéből. Énekeltek, ugráltak. A cigányok pedig mind jobban távolodtak.

— Engedjete!

Megtántorodott, a szeméhez kapott, leült a földre. Így kuksolt, tenyerét szeméhez tapasztva. Fölnézett és már csak az üres utca volt mellette. Fölkelt a köről, lassan, botorkálva át a téren. Egy fa alatt megállt és elmosolyodott. Nevetett, két karjával átölelte a fát. — Otthon van a Dönci! A szalmazsákon fekszik és vár!

Az egyik padon, ég felé tárt arccal, ujjait hasán összefonva, egy férfi aludt. Ostoros, a verklis. Spinyóka megesókolta az arcát, aztán futott hazafelé.

Az ajtó előtt megállt. A mosoly elhagyta az arcát, az öröm lecsúszott róla. Az ajtó megnyílt és nem volt mögötte senki.

A lány valósággal becsúszott a szobába, mint akinek itt már semmi keresnivalója. Ellenségesen álltak a butorok, megsűrűsödött, nőtt körülöttük a csend és a magány. Olyan volt ez már, akár egy elhagyott templom. Spinyóka letérdelt az ablak előtt a lassan emelkedő fényben, homloka a padlóra esúszott.

Nyílt az ajtó, lépések hallatszottak, de ő nem mozdult. Suttogást hallott, mintha a szoba megtelne mögötte emberekkel.

— Most meg egyedül hagyta ezt a nyomorultat!

— Majd visszajön.

— Csak várjátok...

A lány megfordult. Egy bögre leves az asztalon, meg kenyér. Úgy esett neki, akár egy állat. Az üres bögrét leejtette, ült előregörnyedve, keze esomósan lelógott.

Késő délután lement az utcára. Vékony, poros útszéli fák kísér-

ték, rajtuk kívül semmi mást nem látott. Kísérték a fák, mint hűséges, szomorú nővérek, összefogózva, némán könnyezve. Torka összeszorult, szeme égett, ahogy ment mellettük a Víg Hajós kocsmáig. Megállt a falnál az ujságáros mellett. A kecskeszakállas öreg ránézett a félszemével.

— Eljöhetnél hozzám, se gyerekem, se feleségem. Tudom, hogy dilis vagy, de az nem baj.

Spinyóka elnézett fölötte. Megint a fákat látta, meg az elboruló eget. Jöttek a cigányok, elől a primás, utána a vászonnadrágos, de Dönci nem jött velük. A sovány, vörösarcú hozta a nagybögöt. A lány nem szólt, nem kérdezett semmit, csak nézte őket, ahogy egymásután mennek befelé a kocsmába. A bögőhordozó is eltűnt, ő meg ottmaradt a falhoz tapadva. A fák idegesen hosszú sora belenőtt a vörös-fekete égbe, lent pedig az ujságos motozott a kis csomagjaival.

— Valaki kell az embernek, egyedül nem lehet élni.

Spinyóka elment mellette, végig az utcán. Belépett egy sötét kapualjba.

— Dönci!

— Kinyujtotta a kezét, de a kapualj semmit se tudott a fiúról, — hallgatott minden. Bement az udvarba, megállt az elszáradt fánál, a hátsóépesőt nézte. Azon majd lejön a fiú, megáll mellette, megfogja a kezét.

— Nézze csak, Kuniczerné, az a bolond cigánylány, a Spinyóka!

— De mit akar?

— Biztosan koldul.

Kenyeret tettek a kezébe, a szájához emelte, leejtette, aztán ment kifelé. Ki a térre és lefeküdt egy padra. Lábát maga alá húzta. Komor, fekete ház tornyosodott fölötte megvastagodva, megnöve. Szigorú, villogó szemekkel nézte Spinyókát. Egyik szemét lehúnyta, kinyílt három másik. — Hogy mersz élém kerülni, te koszos?!

Összerázkódott, a padra hajtotta arcát, két kezével átölelte a fát.

A földön ébredt. Egy veréb ugrált mellette józan, reggeli esipogással. A szürke tér, akár az elborult égből hullott volna ki, távolabb az utcák füstszínű vonala. Homokszemek peregtek Spinyóka karjáról, lábáról. Ment, maga se tudta merre, de egyszerre ott állt a homályos folyosón, az ajtó előtt, fölemelte az arcát, keze rácsúszott a kilinesre. Az ajtó nem nyílt meg, elrejtette az otthont a szalmazsákkal.

A tér felé indult, megfordult, egy kirakatnál állt anélkül, hogy látott volna valamit. Leült egy fa alá, kezét ölétetve, hozzátapadt a fa törzséhez, akár egy gyökér, vagy egy darab sáros föld. A szemközi kocsmából kiperdült egy szőke nő, megállt Spinyóka előtt.

— Talán jósolni akarsz? vagy vársz valakit? Nem érdemes, velem is kilöktek. Várj csak anyám... — visszament a kocsmába és egy

tányér levestel jött ki. A lány ölébe tette. — Egyél csak, ne törődj semmivel.

Spinyóka távolról hallotta a hangját és, mintha a gőzölgő tányér se az ő ölében lenne. A fák eltakarták, a szürke ég lehajolt hozzá.

Valami nedves ért az arcához, két vörösen lobogó szemet látott. Egy tépettszörű, vörösös kutya nyalta az arcát. Kinyujtotta a kezét, de a kutya hátraugrott. Megmerevedve nézte a lányt, fölszegte a fejét, vonítani kezdett. Elfutott, aztán vissza. Lesunyta a fejét, viesorogva kúszott a lány felé. Szája rágott, teste reszketett, de ahogy Spinyókához ért, megfordult és elrohant.

A sötét elnyelte a fákat, amikor Spinyóka fölállt. A kocsmánál az öreg ujságos fogadta.

— A nyakadba akasztom ezt a láncot, a feleségemé volt. Semmit se ér magában, kell, hogy valaki hordja.

Bugyborékolva értek ezek a hangok Spinyókához, olyan volt, mintha egy lassúmermolású folyón úszna lefelé.

Egy éjszaka mégis elment az öreggel. Sárga takaró alatt feküdt, az ujságos hátratett kézzel állt mellette. Széket húzott az ágyhoz, eloltotta a villanyt és leült.

— Engedd, hogy itt üljek melletted. Ha akarod megtanítalak imádkozni, de az sem fontos. Élvégzem helyetted is.

Sötétben ébredt Spinyóka; vékony, fényes ablakban látta az öreget. Összekulcsolt kézzel állt és valahova a magasba bámult, lassan előre-görnyedt, de ahogy elérte volna a földet, hirtelen eltűnt és a fény is ki-lobbant. Reggel ott volt a széken, az ágy mellett. Aludt. Vékony feje ráncos, sárga mellényére esúszott.

A lány fölkel, magára kapta a ruháját. Megállt az öreg előtt, megésókolta a fonnyadt kezét, aztán kifutott az ajtón, a folyosón, le az utcára.

Az utca esőndjét nem zavarta semmi zaj. Kinyílt egy koesmaajtó. A lány nem látta, de tudta: Dönci áll ott. Meg se mozdult, nem futott hozzá.

Dönci pedig jött, egyik kezét zsebrevágva, a másikkal meg átkarolt egy nőt. Ugy borult rá a nő, akár egy zsák, előrehulló haja eltakarta az arcát. Dülöngélve elmentek Spinyóka mellett.

Nem fordult utánuk. Kocsi vágatott el mellette, ostor csapott a karjára.

—Nines járda?!

Egy fához vánszorgott, leült, horgas ujjai belevájtak a földbe. — Dönci! Dönci! — Mintha csak most látná igazán a fiút, ahogy elmegy mellette azzal a nővel.

Az öreg ujságos megfogta a kezét, fölemelte. — Nem kell, hogy

itt ülj, eljöhetsz hozzám. — Aztán megláthatott valamit az arcán, mert elengedte a kezét. — Maradj, ha akarsz, az Isten könyörüljön rajtad.

Később a verklis állt mellette. Megbarnult szipkaesonkot tologatott a szájában.

— Férjed volt, Spinyóka, hol van? Elhagyott? Engem is elhagyták a barátaim. Ne félj, még elbának velük. Te se hagyd magad!

— Földhöz vágta a szipkát.

— Nézd az Ostorost, elhasalt az utcán. Jól beszivott az öreg.

— Tudod, hogy eladta a verklijét?

— Ez meg Spinyóka! Hé, hé, táncolj csak! Ni, most elindul...

Spinyóka elindult, megkeményedett, fekete talpa vitte az utat. Bement az udvarra, megállt egy földszinti ajtónál. Hangokat hallott az ajtó mögül. Valaki dudolt, aztán megint beszélgettek. Frissen mosott edények csörömpölése vegyült a beszélgetésbe és a fájdalmas bádoghangok a gyerekkort adták. Spinyóka az anyját és a kishugát érezte az ajtó mögött, ahogy utoljára látta őket. Dinnyét esznek és közben beszélnek.

Fogatlan, ráncosarcú vénasszony lépett ki az ajtóból. Üveges tekintettel nézte Spinyókát.

— Nincs semmim, eredj tovább.

Spinyóka elfordult, fölment a lépcsőn. Csöndesen ment, tenyere a karfát sikálta. Végig a folyosón. Éppen, hogy érintette a kilincset, az ajtó megnyílt...

...megnyílt és egy elhanyagolt férfitest látszott a szalmazsákon. Egyik keze lelógott, az ujjak szétnyíltak. Spinyóka közelebb ment, megállt Dönci mellett. Szakadt az inge, véres folt a homlokán. A földön apró szegényes holmik. Szutykos zsebkendő, rozsdás kés, pár fillér, meg egy tépett, összevérezett ujságpapír.

A fiú nehezen lélegzett. Egy pillanatra fölneézett valami irtózatos mélységből, de mindjárt lehunyta a szemét.

— Visszajöttél?

Leguggolt, bluza ujjából leszakított egy darabot és Dönci homlokát dörzsölgette. Az felnyögött. Pici kép hullott ki a belsőzsebéből: szélesarcú, mosolygó nő lapátfogakkal.

Spinyóka a nőt bámulta, a véres foltot Dönci homlokán.

— Ezért volt, ügye?!

Tíz körömmel ugrott a fiú torkának. Szükölt, vonított, mint egy megvert állat. Az arcához hajolt és a fülét harapta. Hirtelen megérezte a mozdulatlan, merev testet. Elengedte.

Odazuhant mellé, a szalmazsákra, fejét a rongyok közé fúrta és várt, megint várt, mint a könnyező fák alatt.